

Riedel, J. G. F. 1871. De goegoetoe no momata of het menschelijk verstand. *Tijdschrift voor Nederlandsch Indië* 3/5:343-345.

DE

GOEGOETOE NO MOMATA

OF

HET MENSCHELIJK VERSTAND.

(*Soewawasche vertelling*)

De Soewawaërs of Toewawaërs, een Mongondoesche volksstam, die vóór de twisten tusschen Kinalang en Mokoapa zich afzonderde, bewoonden voorheen dat gedeelte van Noord-Selebes dat gelegen is tusschen de vlakten van Mongondoe en Holontalo. Door de Mongondoeërs eenige eeuwen later aangevallen en grootendeels vernield, verspreidden zij zich gedeeltelijk in de Limo lo Pahalaä, en voor een groot gedeelte in de Tomini-landen, alwaar zij zich met de in die landen aanwezige stammen vermengden. Hunne oude taal, aan het oud Mongondoesch gelijk, is geheel te loor gegaan. Het tegenwoordig dialect, dat nog onder eene bevolking van ongeveer 1200 zielen gebezigd wordt, is eene vermenging van oud Soewawasch, Mongondoesch en Holontalosch. De volgende proeve, zijnde eene geliefkoosde vertelling, waarbij eene zooveel mogelijk letterlijke Nederlandsche vertaling en eenige aantekeningen gevoegd worden, zal dit den belangstellende duidelijk maken.

TEKST.

Oloboe nogihoedoe no lolai diti inontongamai no tawa. Anga no tawa, »mongonoe io moigihoe doe nolai diti.” — Anga no oloboe, »goegoetoe no momata, bea aoe lai daä agoe gihoedoe no lai diti i ani goegoetoe no momata dia moali no potogatao.” — Anga no tawa, »lolai daänimoe agoe moiparentawa o lai diti, agoe ade ginaoe babi gooe mantani poëdioegai onaoe

lagedoe biogooe biogooe io." — Anga nolai diti, »aoe ja lai diti mongogoe bio gonimoe dia moöboetogoe animoe, bitoe ti ama oelaidää mongogoe anonimoe moöboetogoe onimoe." — Anga no tawa, »mongogoe adetoe loi animoe montogoe tiamaieti amamoe onaoe." — Nololao lai diti nololao boito tooetoe no boei mai mainoloia, »baliadeta lave mao io mololao, onoe to ginanimoe pakoeapa." — Anga no tawa, »mopia pakoe e." — No pakoea nolai diti boitoe nongko oeloenia tinoengkoe lo oepoetia no pakoea. — Anga no tawa »no ea laodo montogoe tiamaieti amamoe." — Nololao lai diti, anga nota ama a maitoe tawa no pakoeaoe, diado moali mola agoe moitia onato, anga nota anonota, maido ita dea mio momate no tawa doeno ea no pakoeaoe tinoengkoe lo oepoetia. — Nololao noi maä mio, anganola diti, »beatiamaoe, anganimoe anoni moe, m'antanipoölio." — Noemolio diado moali. — Boitoe no mogoetoe dodago ti amanota agoe no ponotaboeno ea mao no ponotaboediado molio. — Anga no oloboe, »adedoni goegoetoe no momata, io no pakoeanota noimamai ti amanota dianolio." — E ontoeoe inoemotio oloboe ngiponia no pangkilo obatoe, noali diado ngipoto boetao, baboenia noemati no tawa mainototaboediado nolio.

VERTALING.

De patolaslang zag een buffel door een kleinen jongen leiden. De slang vroeg hem waarom hij zulks toestaat. De buffel antwoordde; »het menschelijk verstand is niet te bevatten; ofschoon ik groot ben kan ik niet anders dan toelaten dat de kleine jongen mij leidt." De slang zeide: »hoe is het toch mogelijk, gij die zoo groot zijt, dat gij u door een kleinen jongen laat leiden; naar mijn gevoelen zal ik hem bijten; laat hem mij maar naderen; dan zal hij zien of ik hem niet zal inslikken." De kleine jongen zeide: »ik ben klein en wanneer gij mij inslikt zult gij niet verzadigd worden; mijn vader is echter groot van gestalte: wanneer gij hem opeet, zult gij wel verzadigd worden." De slang zeide: »wanneer dit het geval is, ga henen en roep uwen vader hier." De jongen vertrok, doch kwam dadelijk weder terug zeggende: »ik vertrouw u niet; het kan geschieden dat gij van mijn afwezen gebruik maakt om u te verwijderen, het is beter dat ik u eerst in den grond vasthecht." De slang antwoordde: »goed, spijker mij dan in den grond vast." En de kleine jongen spijkerde hem vast van den kop tot aan den staart. Toen zeide de slang: »als gij gereed zijt, ga spoedig uwen vader roepen." De jongen ging zijnen vader opzoeken en zeide tot

hem: »vader, daar ergens ligt eene groote patolaslang; ik heb haar in den grond vastgespijkerd, zoo dat zij zich niet meer verroeren kan; zij laat u roepen om u te bijten; kom laat ons gaan en de slang, die ik tot aan haren staart heb vastgespijkerd, afmaken." Aangekomen zijnde wees de jongen de plek den vader aan, en zeide tevens tot de slang: »gij wilt mijn vader bijten, verroer u thans." De slang poogde zich te verroeren, doch te vergeefs. Daarop nam de vader zijn hakmes en hakte de slang, die zich niet meer kon verroeren, in kleine stukken. Toen zeide de buffel: »dit is het menschelijk verstand; de jongen heeft de slang vastgespijkerd, zoo dat zij bij de komst van den vader zich niet meer verroeren kon." Hij lachte toen overluid dat zijn tand een steen raakte en afviel. Aan de ééne zijde heeft hij geene tanden meer van wege het lachen bij gelegenheid dat de slang in stukken werd gekapt, terwijl zij zich niet meer kon verroeren.

AANTEEKENINGEN.

Inontongamai, verbaalvorm van *montong*, *ontong*, zien, opmerken. — *Moigihoe*, verbaalvorm van *gihoe*, geleiden, een paard of buffel aan een touw leiden. — *Goegoetoe*, verstand, ook wel handeling. — *Momata*, mensch. — *Potoegatao*, van *mogata*, begrijpen, waardeeren. — *Daānimoe*, uwe grootheid. — *Agoe ade gināoe*, lett. volgens mijn gevoelen, gedachte; *gina* beteekent ook: het hart. — *Mantani poōdioegai onāoe*, beproef mij te naderen. — *Mongogoe*, wanneer, als. — *Adetoe*, alzo, dusdanig. — *Nololao*, verbaalvorm van *lao*, gaan, zich ergens naartoe begeven. — *Pakoe e*, verbaalvorm van *pakoe*, spijkeren, vastnagelen. — *Nongko oeloenia tinoengkoe lo oepoetia*, van den kop, het hoofd van haar, tot aan den staart van haar. — *Anono*, van *ano*, opeten, inslikken. — *Noemolio*, verbaalvorm van *molio*, *lio*, zich verroeren, zich bewegen. — *Mo-goetoe*, uittrekken, bijv. van een zwaard uit de scheede. — *Dodago*, een hakmes. — *Ngipo*, tand. — *Noemoti*, van *moti*, lachen. — *Nototaboe*, verbaalvorm van *taboe*, fijn hakken, in stukken snijden.

J. G. F. RIEDEL.